

- промислових територіальних комплексів. – К.: Наукова думка, 1978. – 220 с.
6. Паламарчук М.М., Горленко І.О., Яснюк Т.Є. Географія мінеральних ресурсів Української РСР. – К.: Радянська школа, 1985. – 135 с.
  7. Паламарчук М.М., Паламарчук О.М. Економічна і соціальна географія України. – К.: Знання, 1998. – 416 с.
  8. Педан М.П., Мищенко В.С. Комплексное использование минеральных ресурсов. – К.: Наукова думка, 1981. – 271 с.
  9. Руденко В.П. Географія природно-ресурсного потенціалу України. – К. – Чернівці: К.-Могил. Акад. – Зелена Буковина, 1999. – 567 с.
  10. Руденко Л.Г., Палієнко В.П., Шевченко Л.М. та ін. Конструктивно-географічні напрями регіонального природокористування у зв'язку з розвитком мінерально-сировинної бази України (концептуальний аспект). // Український географічний журнал, 2003. - № 4. – С. 11-18.
  11. Руденко Л.Г., Палієнко В.П., Байтала В.Д. та ін. Підходи, принципи та методи конструктивно-географічних досліджень регіонального природокористування у зв'язку з розвитком мінерально-сировинної бази України. //Український географічний журнал, 2004. -№ 3. – С. 13– 19.
  12. Третьяков Ю.І. Мінерально-сировинна база і стратегічні види мінеральної сировини світу і України. // Мінеральні ресурси України, 1997. - № 1-2. – С. 38-42.

Summary:

Myroslav Syvyj. ECONOMICAL GEOGRAPHY TYPIFICATION OF PODILLYA MINERAL RAW RESOURCES.

The adaptation of economical geography typification of Ukrainian mineral raw resources was held according to the conditions of Podillya. Regional scheme differences of typification of mineral raw resources were substantiated against general Ukrainian scheme.

УДК 911.3 (477.83)

Ірина ВАНДА

**ТРАНСФОРМАЦІЯ ЕКОНОМІКИ ЯВОРІВСЬКОГО РАЙОНУ:
ГЕОГРАФІЧНІ АСПЕКТИ**

Перебіг трансформаційних процесів в Україні вимагає наукових досліджень, які б адекватно відображали всю складність перетворень, що відбуваються у суспільстві. Перехід України від командно-адміністративної економіки до ринково-орієнтованого господарювання супроводжується посиленням диференціації розвитку регіонів. Це створює нові можливості і проблеми суспільно-географічних досліджень, зокрема таких тематичних напрямків як галузево-територіальні пропорції економіки та регіональний розвиток.

Дослідження трансформації економіки більше властиве представникам економічної науки, ніж географічній. Значний внесок у розробку цієї проблеми в Україні зробили М. Данько, М. Долишній, І. Лукінов, та ін. Водночас багатоаспектний аналіз структурних пропорцій господарства неможливий без суспільної географії, про що свідчать праці Г. Балабанова, Ф. Заставного, М. Паламарчука, М. Пістуна, В. Поповкіна, О. Топчієва, О. Шаблія та ін.

У науковому доробку економістів – низка праць і щодо проблем розвитку Яворівського району Львівської області. Розглядалися особливості використання природно-ресурсного потенціалу регіону в умовах спеціальної економічної зони (СЕЗ) та перспективні напрями економічного розвитку на базі застосування теорії конкурентних переваг [3]. Є спроби розроблення суспільно-географічної концепції розвитку цього району [6]. Впровадження

режиму СЕЗ спричинило появу низки публікацій, проте увага звернена на аналіз пільгових умов економічної діяльності та оцінку потенційних перспектив [2]; найважливіші результати і проблеми, пов'язані із законодавчими змінами та поліваріантністю їх трактування, та можливості їх легітимного подолання [4].

Незважаючи на наявність наукових публікацій щодо трансформації економіки України та її регіонів, не висвітлено питання прояву цих процесів та ринкової адаптації на рівні адміністративного району. Приклад Яворівщини дозволяє прослідкувати вплив внутрішніх та зовнішніх чинників, зокрема режиму СЕЗ, на регіональний розвиток в умовах трансформації.

Для характеристики суспільно-географічних аспектів трансформації економіки Яворівського району потрібно: висвітлити динаміку окремих складових трансформації економіки (секторної та галузевої, інституційної, просторової); показати місце суб'єктів спеціальної економічної зони "Яворів" у змінах, що мають місце в регіоні.

Термін "трансформація економіки" означає перехід від одного типу організації господарського життя суспільства до іншого, зміну (заміну) форм економічної системи відповідно до модернізації або радикального перетворення елементів, що її утворюють [1]. Аналогічне трактування терміну наводить і Г.В. Балабанов [5, С. 21]. Трансформаційні процеси можна розглядати на різних просторових рівнях: глобальному (світовому), частини світу (міждержавному), державному, регіональному (обласному) чи місцевому (наприклад, районному чи міському).

Розрізняють внутрішньосистемну трансформацію – перетворення, що не виходять за межі даної економічної системи і спрямовані на модернізацію та вдосконалення існуючих господарських відносин та форм, та міжсистемну – перетворення, які призводять до становлення господарського устрою суспільства на якісно новій основі, що пов'язано із радикальною заміною основоположних елементів існуючої системи – прав власності і координуючого механізму [1]. У першому випадку, що має місце в розвинених країнах, трансформація економіки виражається у секторних змінах, диверсифікації структури господарства та просторових зрушеннях [8]. Для України, як і для інших пострадянських держав з вираженою міжсистемною трансформацією, додатковим аспектом є інституційний (зміна власності, розвиток підприємництва) [5, С. 21].

Зміни секторної структури господарства полягають у відносному зменшенні ролі промислового виробництва та зростанні обслуговувальної діяльності. Зміни у секторній структурі співзалежні між собою: відбувається скорочення виробництв одного сектору та зростання інших. Наявність секторних зрушень можна підтвердити зміною структури зайнятості Яворівського району (рис. 1).

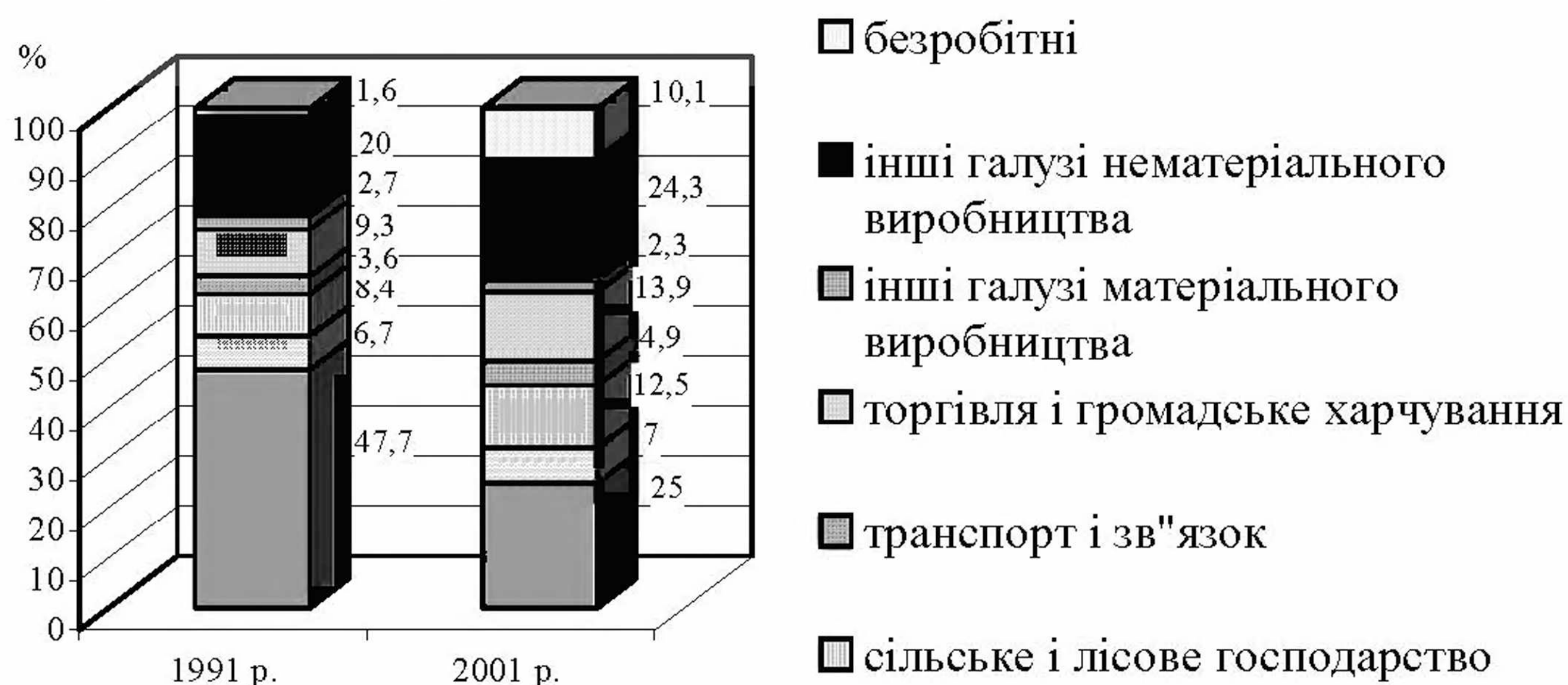

Рис. 1. Структура зайнятості Яворівського району, 1991 і 2001 рр.

Протягом 1991-2001 рр. у Яворівському районі частка зайнятих у матеріальному виробництві (промисловість, будівництво, сільське та лісове господарство) скоротилася з 65,5 до 46,8% (на третину), а зайнятих у галузях нематеріального виробництва зросла з 32,9 до 43,1%. Відбувся перерозподіл працюючих і між галузями. В Яворівському районі має місце деіндустріалізація: частка зайнятих у промисловості скоротилася з 47,7 до 25,0% (на 47,6% від порівнюваного значення, тобто майже вдвічі). Водночас вдвічі зросла зайнятість у сільському господарстві. Особливо значним було зростання зайнятості і у торгівлі і громадському харчуванні – на 49,5%, транспорті та зв'язку – на 33,3%. У 6,3 рази зросла частка безробітних, що є ознакою формування ринку праці як складової трансформаційних процесів.

Залучення працюючих у торгівлю та громадське харчування спричинене розвитком малого підприємництва у галузі. Скорочення зайнятих у промисловому виробництві зумовлене значним вивільненням працівників з найбільшого підприємства – Яворівського ДГХП “Сірка”, що мало місце до 1999 р. Функціонування суб’єктів СЕЗ “Яворів” сприяє створенню нових робочих місць та збереженню існуючих. У 2000 р. створено понад 2,5 тисяч робочих місць і близько 1 тисячі збережено за рахунок перепрофілювання сірковидобувного виробництва. В рамках реалізації інвестиційних проектів було створено 3,3 тис. нових робочих місць та 1,6 тис. збережено (на 01.01.2003 р.). У 2002 р. 86% працевлаштованих в районі зайнято у суб’єктах СЕЗ. Розширюється коло зайнятих у транспортному обслуговуванні, завдяки розвитку транспортно-складської функції спеціальної економічної зони. Науково-технологічний парк як складова СЕЗ “Яворів” привніс нову, не притаманну раніше функцію району. Парк є однією з перших в Україні регіональних дослідницьких (R&D – Research and Development) організацій, створений для інтенсивного розвитку та впровадження передових технологій. Інноваційна та інвестиційна діяльність його ґрунтується на науковому та технологічному потенціалі Західної України, тому слід очікувати зростання третинного сектору у районі.

Секторну структуру господарства характеризують також дані про вартість виробленої продукції та наданих послуг підприємствами та організаціями Яворівського району (табл. 1).

Таблиця 1.

Динаміка вартості виробленої продукції та наданих послуг підприємств та організацій Яворівського району за видами діяльності, %¹

Види діяльності	Вартість виробленої продукції та наданих послуг, млн. грн.	
	2002 р.	2003 р.
Сільське господарство	124,4	127,3
Промисловість	186,9	280,0
Платні послуги	20,1	23,2
Послуги громадського харчування	5,1	5,4
Товарообіг роздрібною торгівлі	81,6	83,0

¹ Складено за матеріалами відділу економіки Яворівської райдержадміністрації

Співвідношення між промисловістю, сільським господарством та сферою послуг у 2003 р. становило 55:25:20, а у 2002 р. – 45:30:25 відповідно. Такі коливання зумовлені зокрема промислово-виробничою спеціалізацією СЕЗ “Яворів”. Деіндустріалізація не означає повного зникнення промисловості як виду діяльності в регіоні. Досвід країн Європи показує, що спад припиняється на певному рівні, який залежить від зовнішніх та внутрішніх чинників. Тобто, завданням є не ліквідація промислової діяльності, а її перепрофілювання. Розвиток промислового виробництва іде випереджуючими темпами порівняно з іншими галузями економіки, що й пояснює відносне зростання частки його у структурі господарства.

В Яворівському районі появляється також реіндустріалізація – галузева структура промисловості змінилася та диверсифікувалася. Якщо до 1999 р. переважала гірничо-хімічна добувна галузь (табл. 2), то у 2002 р. її частка становила 8,2%. 88% припадає на галузі обробної промисловості (хімічна і нафтохімічна, обробка металу, машинобудування).

Розвиток зазначених галузей промисловості спирається на використання місцевих умов, серед яких окрім технічної інфраструктури, навичок праці та природних ресурсів важливими є промислові традиції, організаційний досвід, а також зовнішній чинник – спеціальний режим економічної діяльності низки найбільших господарських об'єктів району.

Таблиця 2.

Структура промисловості Яворівського району, %¹

Види економічної діяльності	1998р.	2002р.
Вся промисловість	100,0	100,0
Добувна промисловість	49,7	8,2
- видобування неенергетичних матеріалів	49,7	8,2
Обробна промисловість	50,3	88,1
- харчова промисловість та переробка сільськогосподарських продуктів	14,9	2,4
- легка промисловість	2,5	3,0
- виробництво деревини та виробів з деревини	28,5	3,9
- целюлозно-паперова, поліграфічна промисловість, видавнича справа	0,2	3,9
- хімічна і нафтохімічна промисловість	-	40,0
- виробництво інших неметалевих мінеральних добрив	-	1,9
- металургія та оброблення металу	-	25,3
- машинобудування	0,5	5,0
- інші промислові виробництва	3,7	2,7
Виробництво та розподіл електроенергії, газу, тепла та води	-	3,7

¹ Складено за матеріалами відділу економіки Яворівської райдержадміністрації

Головним чинником диверсифікації промисловості є функціонування новостворених суб'єктів СЕЗ “Яворів”. Внаслідок реалізації інвестиційних проектів розвиваються нові для району галузі промислового виробництва: машинобудування, приладобудування, поліграфія, хімічна, легка та харчова промисловість, виробництво будівельних матеріалів. Суб'єктами СЕЗ реалізуються інвестиційні проекти загальною кошторисною вартістю понад 230 млн. доларів США (на 01.01.2002 р.), з яких 46% – в розвиток транспортної та прикордонної інфраструктури, 20% – у виробництво будівельних матеріалів, 15% – в хімічне виробництво, 11% – у сільське господарство і переробну промисловість.

Геопросторова (вужче – територіальна) організація є найінерційнішою складовою суспільно-географічної системи регіону, і характеризується чотирма рисами: взаєморозташування об'єктів у двовимірному просторі; наявність просторових зв'язків між ними; існування територіальних суспільних утворень; їх функціонування, що полягає в регульованій зміні станів унаслідок взаємодії з довкіллям для досягнення завчасно передбачених цілей [7, С. 17]. Територіальна організація характеризує динаміку внутрішнього розвитку території, а також здійснення її внутрішніх і зовнішніх функцій. Розміщення суб'єктів (точкових – промислові підприємства, лінійних – транспорту, ареальних – сільськогосподарські підприємства) визначають функцію даної частини території. Просторові аспекти є наслідком секторних та галузевих змін, розвитку нових видів економічної діяльності.

Ознаками трансформації геопросторової організації у Яворівському районі є: зміна загосподарювання земель Яворівського ДГХП “Сірка”: на території підприємства розміщено

14 суб'єктів СЕЗ "Яворів", реалізуються проект рекультивації колишнього сірко-видобувного кар'єру; зростання території у підпорядкуванні місцевих органів влади (скорочення площі військового полігону – на 7 тис. га, переданих у користування новоствореного Яворівського національного природного парку); розвиток рекреаційних зон у східній прильвівській частині району; формування прикордонної інфраструктури (транспортно-транзитна та складська діяльність автопорту "Краковець"); спостерігається розширення мережі послуг першого порядку (найнеобхідніших, щоденного попиту); заклади, що забезпечують послуги вищого порядку, і надалі концентруються у більших поселеннях.

Завдяки діяльності суб'єктів СЕЗ формується два економічних кущі: один – у центральній частині району (включає міста Новояворівськ, Яворів, селище Шкло), інший – на східній (при львівській) окраїні (селище Івано-Франкове, с. Рясна Руська). Зростає роль селищ Краковець та Немирів як економічних центрів. Як бачимо, прискорений економічний розвиток отримують терени, що володіють найрозвиненішою інфраструктурою, кваліфікованим трудовим потенціалом. Терени з нижчим рівнем розвитку і надалі не викликають зацікавлення місцевого чи зарубіжного інвестора. У перспективі виникне осередок науково-дослідницької діяльності технопарку СЕЗ "Яворів", а також нова смуга суспільно-економічного розвитку вздовж автобану (концесійної автотраси Краковець – Львів як складової Третього Критського коридору).

Зміни стосуються функціонального зонування: відбувається перехід від зон з чітко визначеною функцією (житлова, промислова, торгова, обслуговуюча, рекреаційна) до поліфункціональних. Це стає можливим внаслідок тенденції розміщення підприємств соціальної сфери наближено до місць проживання населення – споживача послуг; впровадження нових нешкідливих для довкілля та життя людини технологій виробництва.

Невід'ємною складовою інституційних трансформаційних процесів є становлення малого підприємництва. Це вагомий соціально-економічний інститут, що впливає на розвиток в першу чергу місцевої економіки і набуває все більшого значення. Не використовуючи іноземних чи державних інвестицій, він забезпечує значну частину виробництва товарів та послуг, є джерелом поповнення державного та місцевого бюджетів, створення нових робочих місць і, як наслідок, зменшення соціальної напруги. Спостерігається тенденція зростання кількості підприємницьких структур малого та середнього бізнесу на Яворівщині (див. табл. 3).

В районі зареєстровано наростаючим підсумком 753 малих підприємств та 1856 фізичних осіб-підприємців. Найбільша частка підприємств малого бізнесу зосереджена у сфері торгівлі, громадського харчування і промисловості. Чисельність працівників малих підприємств становить понад 4 тис. осіб, що складає 17% від загальної чисельності зайнятих у галузях економіки (по Україні цей показник склав 9%). У середньому одне мале підприємство нараховує 12 осіб. Найбільше зайнято в промисловості – 31,8% працюючих у малому бізнесі, в торгівлі – 25,0%, в сільському господарстві – 11,5%. Середньомісячна заробітна плата в секторі підприємництва становила 160 грн., що на 40 грн. більше, ніж у 2001 році.

Обсяг виробництва продукції, виконаних робіт і послуг у фактичних цінах минулого року у сфері малого бізнесу склав 43,6 млн. грн., що складає 16% загального обсягу виробництва по району, і це на 29% більше, ніж у попередньому році. На одного працюючого вироблено 10,8 тис. грн. В торгівлі виручено від реалізації продукції 12,7 млн. грн. (15,6% від обсягу товарообігу).

У 2002 році інтенсивність роздержавлення державного майна та змін форм власності в економіці Яворівського району зменшилася: приватизовано 11 об'єктів з комунальної власності, тоді як у 1998 р. – 15. Структура приватизованих об'єктів за весь період приватизації має наступний вигляд: 50,1% – підприємства громадського харчування та торгівлі, 40,0% – побутового обслуговування, 2,6% – промисловості, 0,8% – сільського

господарства, 6,5% – інших галузей. У промисловості частка приватизованих основних фондів становить 84%, а у сільському господарстві та будівництві – 100%.

Таблиця 3.

Динаміка діяльності малих підприємств у Яворівському районі

	1998 р.	2002 р.
Малі підприємства – всього одиниць	250	389
середньоспискова чисельність працюючих, тис. осіб	1,7	4,027
обсяг виробленої продукції (робіт, послуг), млн. грн.	20,4	43,641
В т. ч. у промисловості – всього одиниць	39	99
середньоспискова чисельність працюючих, тис. осіб	0,5	1,279
обсяг виробленої продукції (робіт, послуг), млн. грн.	5,9	22,790
сільському господарстві – всього одиниць	-	18
середньоспискова чисельність працюючих, тис. осіб	-	0,463
обсяг виробленої продукції (робіт, послуг), млн. грн.	-	1,099
Будівництві – всього одиниць	22	30
середньоспискова чисельність працюючих, тис. осіб	0,2	0,357
обсяг виробленої продукції (робіт, послуг), млн. грн.	1,2	4,271
Роздрібній торгівлі – всього одиниць	136	143
середньоспискова чисельність працюючих, тис. осіб	0,8	1,007
обсяг виробленої продукції (робіт, послуг), млн. грн.	12,7	6,407
Бари, ресторани, кафе, їдальні ² – всього одиниць	53	25
середньоспискова чисельність працюючих, тис. осіб	0,2	0,342
обсяг виробленої продукції (робіт, послуг), млн. грн.	0,6	3,155

¹ Складено за матеріалами відділу економіки Яворівської райдержадміністрації

² Включаючи інші види послуг

Виразними показниками інституційних змін є динаміка структури економічного виробництва за формами власності. Як бачимо з рис. 2, у промисловості (без врахування малих підприємств, які перебувають на балансі непромислових організацій) з'явилися підприємства приватної власності (2,3% вартості виробленої продукції), а також у власності інших держав (12,5% – за рахунок суб'єктів СЕЗ “Яворів”). Частка державних підприємств скоротилася на 20,4%.

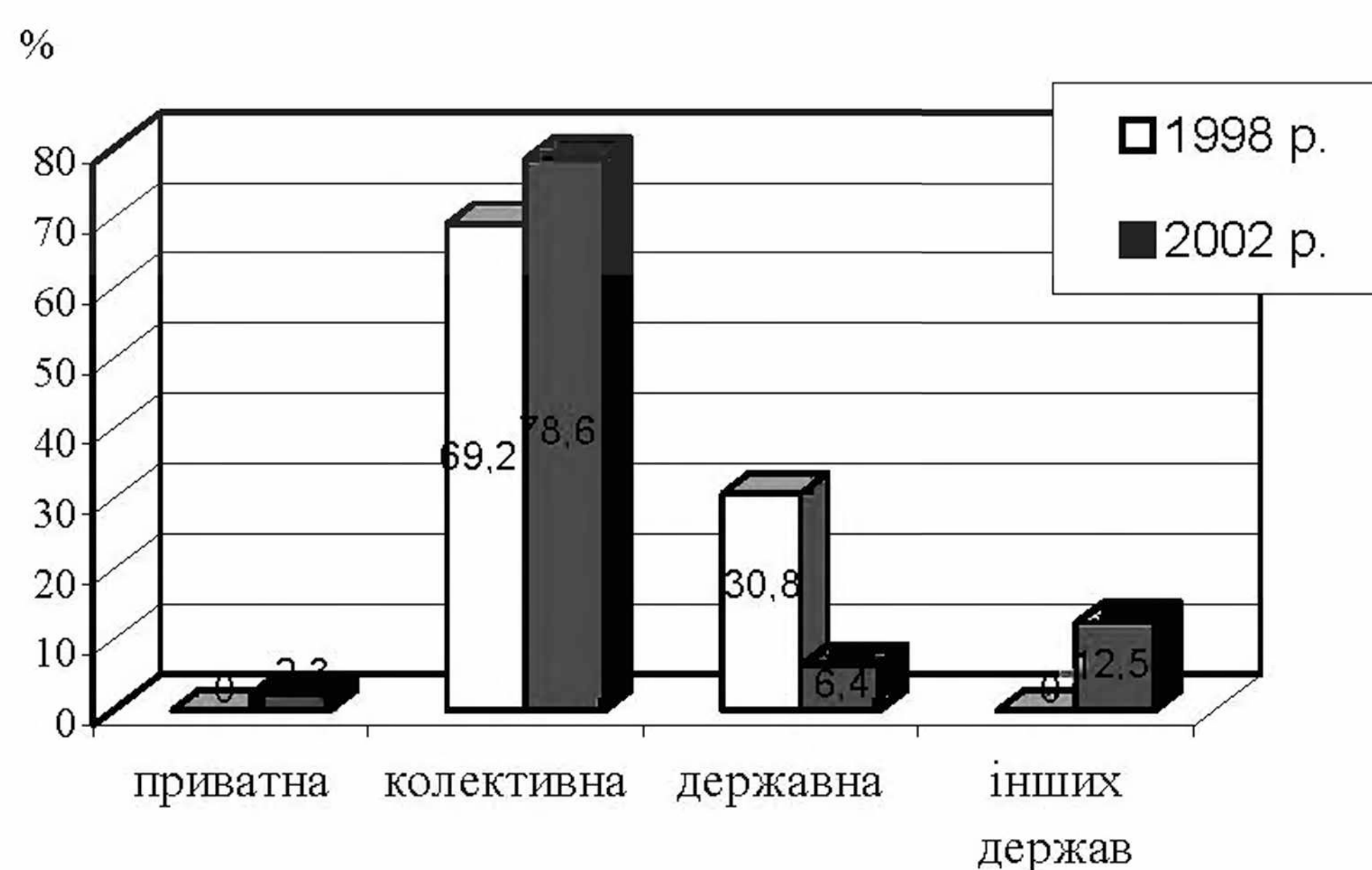
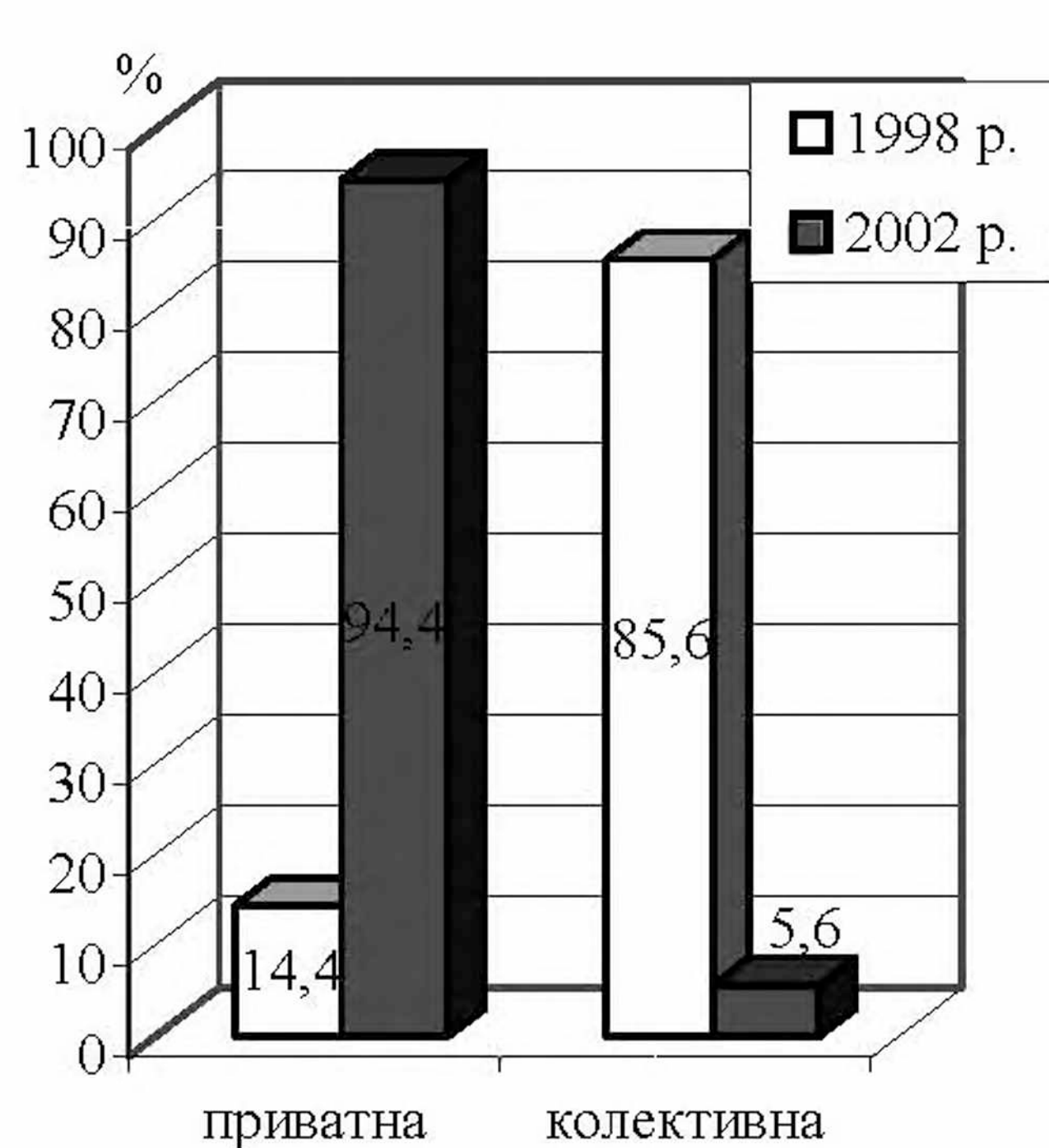
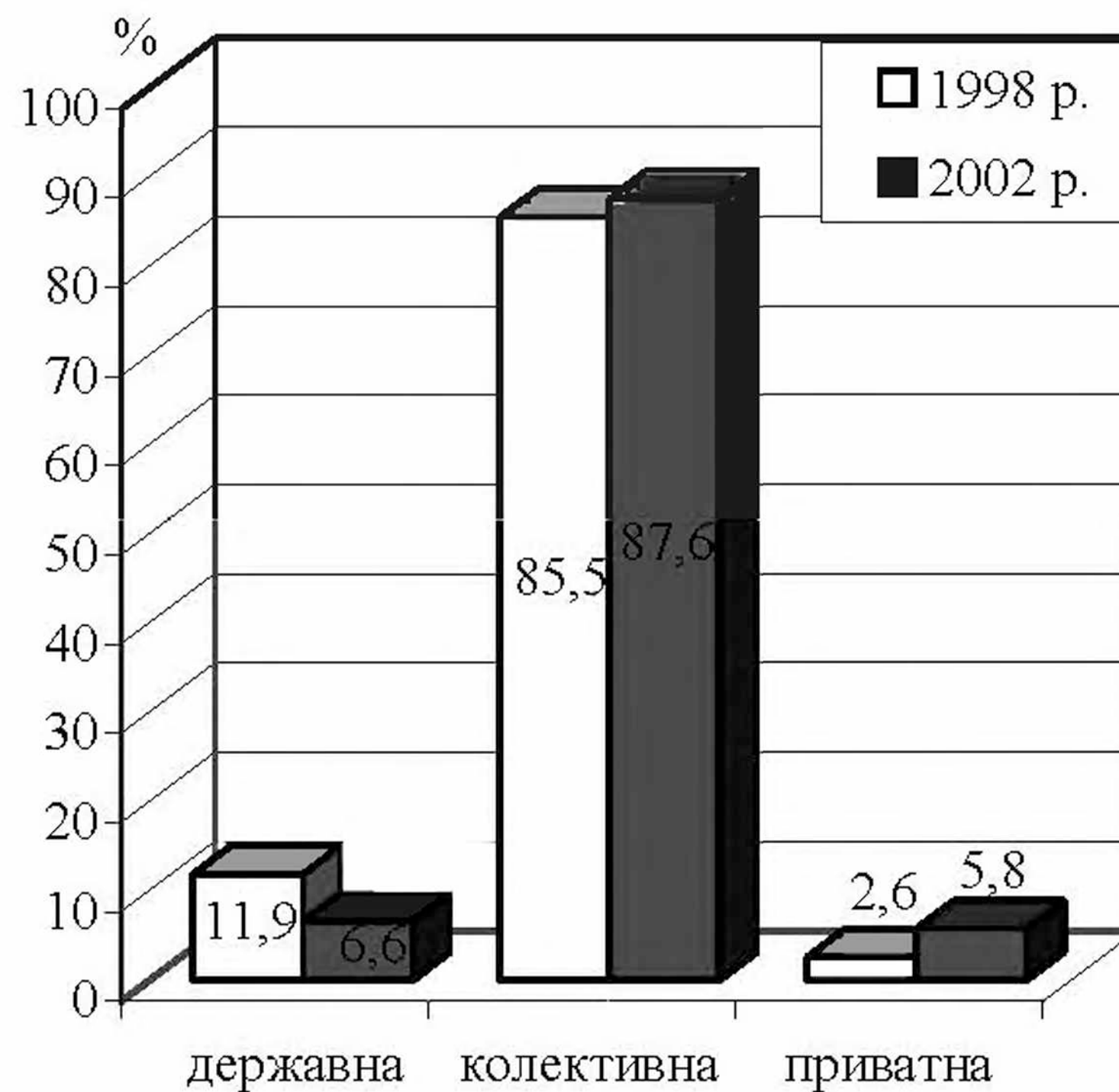

Рис. 2. Динаміка структури промислового виробництва Яворівського району за формами власності підприємств, 1998 – 2002 рр.

Рис. 3. Динаміка структури сільськогосподарського виробництва Яворівського району за формами власності підприємств, 1998–2002 рр.

Рис. 4. Динаміка структури товарообігу Яворівського району за формами власності підприємств, 1998–2002 рр.

У сільському господарстві (рис. 3) державні підприємства відсутні. Співвідношення між приватними та колективними підприємствами змінилося за 1998-2002 рр. до протилежного, що зумовлено прискореним реформуванням аграрного сектора економіки. Тенденції динаміки товарообігу підприємств громадського харчування та торгівлі (рис. 4) аналогічні промисловості: скорочення частки державних, незначне зростання колективних та інтенсивне – приватних підприємств.

З наведеної характеристики динаміки змін форм власності та розвитку підприємництва випливає, що інституційна складова трансформаційних процесів в районі є на завершальному етапі.

У Яворівському районі прослідковуються усі чотири визначені аспекти трансформації економіки. Секторні зміни проявилися через деіндустріалізацію, розвиток аграрного сектору та сфери послуг першої необхідності, зокрема роздрібною торгівлі. Реіндустріалізація (диверсифікація промисловості, розвиток галузей обробної промисловості) відбувається завдяки функціонуванню суб'єктів СЕЗ "Яворів". Зміни форм власності у Яворівському районі практично завершено. Якщо реструктуризація господарства відбувається за рахунок залучення зовнішніх ресурсів в рамках СЕЗ, то розвиток малого та середнього підприємництва визначається використанням власного потенціалу (і матеріального, і людського). Геопросторові зрушення відображають галузеві зміни господарства регіону, відображається тенденція формування поліфункціональних зон.

Суспільно-географічні прояви трансформації економіки Яворівського району виділено нами переважно використовуючи доступні і наявні у районній статистиці економічні показники вартості виробленої продукції, зайнятості населення тощо. Метою ж трансформації є створення умов для підвищення рівня життя населення. Тому подальші розвідки будуть спрямовані на вивчення соціально-географічних аспектів трансформації (динаміка прибутків населення та місцевих бюджетів, забезпечення соціально-культурних потреб жителів, зміни екологічного середовища проживання).

Література:

1. Бодров В.Г. Транзитологія як наука про перехідні процеси суспільного розвитку / Ринкова трансформація економіки України: теорія, практика, перспективи. Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. – Львів, 2003. – С. 35 – 36.
2. Коцан Н.Н. Суспільно-географічна оцінка спеціальної економічної зони “Яворів” та її пільговий митно-правовий статус // Ек. і соц. географія: Наук. зб. / Ред. кол.: С. І. Іщук (відп. ред.) та ін. – К., 2001. – Вип. 51. – С. 136 – 144.
3. Лукашик С.І. Розвиток природно-ресурсного потенціалу прикордонного регіону в умовах СЕЗ. – Львів: ІРД НАНУ, 1998. – 40 с.
4. Мікула Н. Чи потрібні нам спеціальні економічні зони? // Зовнішньоекономічний кур’єр. – 2002. – №7–8. // www.tpp.lviv.net/zek/Numbers/7_8_2002/mikula.htm
5. Трансформація структури господарства України: регіональний аспект / За ред. Г.В.Балабанова, В.П. Нагірної, О.М. Нижник. – К.: Міленіум, 2003. – 404 с.
6. Шаблій О.І. До концепції перспективного розвитку прикордонного Яворівського району Львівської області / Економіко-, соціально- і еколого-географічні проблеми західноукраїнського прикордоння. – Львів, 1997. – С. 165–173.
7. Шаблій О.І. Основи загальної суспільної географії. – Львів: Вид-во ЛНУ, 2003. – 444 с.
8. Domański R. Recombinacja czynników gospodarczych i rozwój regionalny / Gospodarka i polityka regionalna okresu transformacji. – Toruń, 2001. – S. 7 – 26.

Summary:

Iryna Vanda. HUMAN-GEOGRAPHICAL ASPECTS OF ECONOMY TRANSFORMATION IN YAVORIV DISTRICT

The transformational processes in Ukraine have an inter-system character, and can be showed by sectoral, branch, spatial and institutional changes. Its human-geographical issues in Yavoriv district are characterized on the bases of comparing the selected indicators for the period 1991 – 2002. The place of the subjects of special economic area “Yavoriv” in the found changes are considered.

УДК 911.3

Наталія КЛЮС, Василь СТЕЦЬКИЙ.

СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ СПЕЦІАЛЬНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ЗОНИ “ЯВОРІВ” В СИСТЕМІ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ПРОЦЕСІВ ГОСПОДАРСЬКОГО КОМПЛЕКСУ ЯВОРІВСЬКОГО РАЙОНУ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Важливе значення у соціально-економічному розвитку країни належить трансформаційним процесам завданням яких є вдосконалення галузевої і територіальної структури різних рівнів господарських комплексів. Однією з форм їх організації є створення спеціальних економічних зон (СЕЗ). Починаючи із середини 90-х років ХХ ст. Яворівський район Львівської області набув депресивних ознак розвитку. З метою їхнього подолання у 1999 році було розроблено та прийнято Закон України Про спеціальну економічну зону “Яворів”, яким юридично закріплювались й ініціювались сприятливі правові умови залучення в економіку району вітчизняних та іноземних інвестицій, часткове репрофілювання діючих та створення нових підприємств, впровадження у виробництва найновіших технологій, збільшення кількості робочих місць і скорочення чисельності безробітних, вирішення соціальних і екологічних проблем.

Сучасні трансформаційні процеси організації і діяльності суспільства Яворівського